

Õppeaine „Suhtlemine, koostöö, ettevõtlikkus“

1 Üldalused

1.1 Õppeainega taotletavad pädevused

Õppeaine õpetamise eesmärk on kujundada õpilastes suutlikkus järgida üldtunnustatud käitumisreegleid; tunda ning austada inimõigusi; omada teadmisi kodanikuõigustest ja -vastutusest ning käituda nendega kooskõlas; ära tunda kultuurilist ja isiksuslikku eripära; kujundada oma arvamust ning olla aktiivne, ettevõtlik ja vastutustundlik kodanik;

Õppeaine õpetamise kaudu taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- 1) tunneb ning austab inimõigusi, teab oma õigusi ja -kohustusi, järgib üldtunnustatud käitumisreegleid ning on seaduskuulekas;
- 2) käitub üldtunnustatud sotsiaalsete normide ja suhtlemistavade järgi, mis aitavad toime tulla eakaaslaste hulgas, perekonnas, kogukonnas ning ühiskonnas, väärtustades neid;
- 3) teadvustab kultuurilist eripära ning suhtub lugupidavalt individuaalsetesse, kultuurilistesse ja maailmavaatelistesse erinevustesse juhul, kui need pole inimväärikust alandavad;
- 4) on omandanud teadmisi ja oskusi enesekontrolli, enesekasvatuse kohta ning suhtub positiivselt endasse ja teistesse;
- 5) valdab adekvaatset minapilti, oskab analüüsida oma võimalusi ja kavandab neist lähtuvalt tulevikuplaane;
- 6) hindab inimväärikust, võrdõiguslikkust, ausust, hoolivust, sallivust, vastutustunnet, õiglust ning tunneb austust enda, teiste inimeste vastu;
- 7) omab algatusvõimet ja vastutustunnet, et teha eesmärkide saavutamiseks koostööd;
- 8) suudab tegevused lõpule viia, reageerida paindlikult muutustele, võtta arukaid riske ning tulla toime ebakindlusega;
- 9) oskab ideede teostamiseks valida sobivad meetodeid, mis toetuvad olukorra, enda suutlikkuse ja ressursside adekvaatsele analüüsile ja tegevuse tagajärgede prognoosile ning on kooskõlas eesmärkidega.

1.2 Õppeaine maht

Õppeaine kavas esitatud taotletavaid õpitulemusi ja õppesisu koostades on aluseks võetud arvestuslik nädalatundide jagunemine kooliastmeti alljärgnevalt:

I kooliaste

- 2. klassis – 1 nädalatund
- 3. klassis – 1 nädalatund

II kooliaste

- 4. klassis – 1 nädalatund
- 5. klassis – 1 nädalatund

III kooliaste

- 7. klassis – 1 nädalatund

1.3 Õppeaine kirjeldus

Õppeaine vahendusel kujundatakse õpilastes oskusi teha teadlikke valikuid, lähtudes ühiskonnas kehtivatest väärtustest ja moraalinormidest. Õppe vältel kujundatakse õpilastes loomulikke harjumusi toimida kõlbelise ja vastutustundliku isiksusena.

Väärtuskasvatus ja hoiakute kujundamine toimub praktilises õpikeskkonnas üksteist mõistvas õhkkonnas ning on suunatud õpilaste käitumuslike harjumuste kujundamisele oma arengu- ja toimetulekuvõimaluste realiseerimiseks. Soodne sotsiaalne õpikeskkond toetub eelkõige õpilaste isikupära ja isiklike seisukohtade austamisele, võimaluste tagamisele vabaks arvamusevalduseks, initsiatiiviks, osalemiseks ja tegutsemiseks nii üksi kui ka koos teistega.

Õppetegevused muutuvad põhikooli kolme kooliastme jooksul lihtsamast keerukamaks, ent peavad aine eesmärkidest lähtuvalt olema õpilasele mõistetavad ja tähenduslikud ning toetama arusaama õpitava vajalikkusest. Aine on kontsentriiline õppeaine, mille võtmeteemasid käsitletakse igas klassis, arvestades õpiaste arengutaset.

Teemasid võib käsitleda nii üksteisele järgnevatena kui ka integreerituna, et saavutada oskuste, teadmiste ja väärtuste põhjal õpitulemused. Õpitavat käsitletakse ainult igapäevaeluga seonduvalt, kusjuures õppes on olulisel kohal aktiivõppemeetodid.

Õppeaine toetab õpilase toimetulekut eakaaslaste hulgas, peres, kogukonnas ja ühiskonnas ning aitab õpilasel kujuneda sotsiaalselt küpseks ja teovõimeliseks isiksuseks. Õppeaine üldeesmärk on aidata kaasa õpilase sotsiaalses ja elus vajalike toimetulekuoskuste arengule, mille elluviimiseks kujundatakse õpilases terviklikku isiksust, sotsiaalset kompetentsust ja ausust, hoolivust, vastutustunnet ning õiglust.

Õppeaine on toeks, et õpilasel areneks suutlikkus analüüsida oma käitumist ja selle tagajärgi, sobival viisil väljendada oma tundeid, aktsepteerida inimeste erinevusi ning arvestada neid suheldes; ennast kehtestada, seista vastu ebaõiglusele viisil, mis ei kahjusta enda ega teiste huve ega vajadusi. Õppeaine kaudu õpitakse tundma ning järgima ühiskondlikke väärtusi, norme ja reegleid, omandatakse teadmisi, oskusi ja hoiakuid sotsiaalselt aktsepteeritud käitumisest ning inimeste vastastikustest suhetest, mis aitavad kaasa tõhusale kohanemisele ja toimetulekule perekonnas, eakaaslaste hulgas, kogukonnas ning ühiskonnas.

Õppeaine kaudu õpitakse koostööoskust ja töötamist rühmas. Õpilased saavad teavet erinevatele elukutsetele esitatavate nõuete kohta, tutvuvad töötaja ja ettevõtja (tööandja) rollidega, õpivad hindama oma oskusi, soove, arenguvajadusi ning -võimalusi, hindama nii töötaja kui ettevõtja (tööandja) rolli.

Õppeainega taotletakse, et õpilane areneks terviklikuks isiksuseks, kes suhtub endasse ja teistesse positiivselt, arvestab kaasinimesi, lähtub oma tegevuses üldinimlikest väärtustest ning näeb ja mõistab ettevõtlik olemise tähtsust igapäevaelus ja ühiskonnas. Tal on tõhusad oskused ja valmidus ühiskonnaellu sekkuda ning selles osaleda.

1.4 Õppetegevuse kavandamine ning korraldamine

Õppetegevust kavandades ja korraldades:

- 1) võimaldatakse nii üksi- kui ka ühisõpet (iseseisvad, paaris- ja rühmatööd ning teised kooperative õppimise vormid), et toetada õpilaste kujunemist aktiivseks ja iseseisvaks õppijaiks;
- 2) kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud käsitlust ning suurendavad õpimotivatsiooni;
- 3) arendatakse õpilaste teadmisi, oskusi, hoiakuid ja käitumist sealjuures on põhiohk käitumisharjumuste kujundamisel;

- 4) kasutatakse mitmekülgset õppemeetodite valikut rõhuasetusega aktiivõppemeetodeile: arutelu, diskussioon, juhtumianalüüs, paaristöö, **projektõpe**, **rollimäng**, rühmatöö, väitlus, **ajurünnak**, **tegevuspõhine õpe** (nt **dramatiseeringud**, ühistegevus ja heategevusprojekt);
- 5) luuakse võimalused teha praktilisi uurimistöid (nt klassielu reeglite, päevaplaani ja isikliku eelarve koostamine, osaleda temaatilistes mängudes (nt tarbijakaitse), kriitiliselt analüüsida reklaami, teemakohaseid filme jms);
- 6) laiendatakse õpikeskkonda: sotsiaal-kultuuriline ja sotsiaal-majanduslik keskkond, asutused, muuseumid, näitused, teatrid, kohaliku omavalitsuse ja riigiasutused, pangad, ettevõtted, mittetulundusühingud jm;
- 7) võimaldatakse siduda õpet koolivälise eluga (kohtuda erinevate inimestega, kaasata vanemaid jne), et kogu ainekäsitus oleks võimalikult elulähedane.

1.5 Hindamise alused

Hindamise põhiülesanne on toetada õpilase arengut, et kujuneks positiivne minapilt ja adekvaatne enesehinnang ning üldtunnustatud käitumisharjumused. Hinnatakse õpilase teadmisi **ja oskusi** suuliste vastuste ning **oskuste rakendamise** alusel, arvestades teadmiste ja oskuste vastavust ainekavades taotletavatele õpitulemustele ning õpilase individuaalseid iseärasusi ja mõtlemise arengut. Hindamisel lähtutakse vastavatest kooli õppekava üldosa sätetest.

Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnatega. Õpilane peab teadma, mida ja millal hinnatakse, mis hindamisvahendeid kasutatakse ning mis on hindamise kriteeriumid. Tähtsal kohal on kujundav hindamine, mis keskendub eelkõige õpilase arengu võrdlemisele tema varasemate saavutustega.

Praktiliste tööde puhul hinnatakse mitte ainult tulemust, vaid ka protsessi kulgu.

Suuliste ülesannete puhul õpilane:

- 1) selgitab ning kirjeldab mõistete sisu ja nendevahelisi seoseid;
- 2) selgitab oma arvamusi, hinnanguid, seisukohti ja suhtumisi, seostades neid omandatud teadmistega;
- 3) eristab, rühmitab, võrdleb ja analüüsib olukordi, seisundeid, tegevusi ning tunnuseid lähtuvalt õpitulemustest;
- 4) demonstreerib faktide, mõistete ning seaduspärasuste tundmist, lähtudes õpiülesannete sisust.

Praktiliste ülesannete puhul õpilane:

- 1) rakendab õpituatsioonis teoreetilisi teadmisi praktiliselt;
- 2) demonstreerib õpitulemustes määratud oskusi õpituatsioonis;
- 3) kirjeldab õpitulemustes määratud teadmiste ja oskuste rakendamist igapäevaelus.

Hindamine tähendab konkreetsete õpitulemuste saavutatuse ja õppija arengu toetamist, kusjuures põhirõhk on õpilase arengu toetamisel, seejuures pakkudes võimalusi enesehindamiseks.

Õpilase ja õpetaja koostöös hinnatakse ka õpilase õpitulemusi koolivälises mitteformaalses õppes, kui seal omandatu vastab taotlevatele õpitulemustele.

2 Õppesisu

2.1 *Õppe- ja kasvatuseesmärgid*

Õppeaine õpetamise üldeesmärk on aidata kaasa õpilase sotsiaalses elus vajalike toimetulekuoskuste arengule, mille elluviimiseks kujundatakse õpilases terviklikku isiksust, sotsiaalset ja majanduslikku kompetentsust ning üldnimlikke väärtusi.

Valikaine õpetamisega taotletakse, et põhikooli lõpetaja:

käitumine

- 1) järgib üldkehtivaid moraalinorme;
- 2) käitub teiste inimestega viisakalt;
- 3) suhtub lugupidavalt endasse ja teistesse ning järgib iga päev üldnimlikke väärtusi, nagu ausus, hoolivus, vastutustunne, õiglus jne.;
- 4) toimib aktiivse, teadliku, abivalmi ja vastutustundliku kodanikuna;

suhted

- 5) loob ja hoiab kaaslastega sõbralikke ja hoolivaid suhteid ning käitub mõistvalt konflikte lahendades;
- 6) oskab oma tundeid, mõtteid ja hoiakuid sõnastada;
- 7) oskab vajadusel ennast kehtestada, jääda endale kindlaks;
- 8) tugevate tunnete korral suudab vältida paanikasse sattumist ja/või enesesüüdistamist;
- 9) oskab valida sobivat kokkuleppel põhinevat suhtlemisviisi;
- 10) aktsepteerib inimeste ja nende väärtushinnangute erinevusi ning arvestab neid suhtlemisel;

koostöö

- 11) oskab ennast esitleda, oma seisukohti esitada ja põhjendada;
- 12) teeb koostööd teiste inimestega erinevates olukordades;
- 13) panustab ühiste eesmärkide saavutamisse;

elukorraldus ja majandamine

- 14) planeerib õppimist ja järgib seda plaani;
- 15) peab kinni kokkulepetest ja tähtaegadest;
- 16) oskab püstitada eesmärgid, võtta vastutust ideede elluviimisel;
- 17) teab oma õigusi ja kohustusi kui tarbija, töötaja ja tulevane ettevõtja;
- 18) saab aru ettevõtluse tähtsusest igapäevaelus ja ühiskonnas;
- 19) oskab näha ettevõtlust isikliku karjäärivõimalusena, on positiivse hoiakuga ettevõtluse ja ettevõtja suhtes;
- 20) saab aru, et ettevõtlus loob võimalused inimeste vajaduste rahuldamiseks;
- 21) saab aru, kuidas toimib turg ja kujuneb hind;
- 22) oskab arvutada bruto- ja netopalka ning tööandja kulusid tööjõule;
- 23) saab aru ärireeglite põhimõtetest; mõistab eetikapõhimõtete rakendamise vajalikkust üksikisiku ja kogukonna jaoks;

2.2 *Õpitulemused ja õppesisu 2. klassis*

2.2.1 *Viisakas ja kohane käitumine (10-11 tundi)*

2.2.1.1 *Viisaka ja kohase käitumise põhivara ja selle praktiline harjutamine erinevates olukordades, sündmustel.*

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) eristab enda head ja halba käitumist, kirjeldab oma käitumise tagajärgi ning annab neile hinnangu;
- 2) nimetab üldtunnustatud käitumisreegleid ja põhjendab nende vajalikkust;
- 3) oskab pöörduda ja ennast esitleda;

- 4) austab vanemat;
- 5) ei tee midagi, kui ei tea mida teha;
- 6) ei püüa teha mitut asja korraga;
- 7) ei vali viisaka käitumise adressaati;
- 8) ei ütle kunagi teistele halvasti;
- 9) ütleb alati „palun“ ja „tänan“;
- 10) teab, kes ja millal tervitab esimesena;
- 11) tervitades täiskasvanut tõuseb püsti, vaatab silma ja naeratab;
- 12) hüvastijättes tõuseb püsti, vaatab silma, naeratab ja tänab;
- 13) oskab käituda söögilauas;
- 14) teab, kuidas lauda katta;
- 15) teab, kuidas riietuda pidulikel sündmustel ja argipäeval;
- 16) mõistab, et on oluline oma eksimust tunnistada; oskab paluda vabandust; mõistab, et andestada on oluline;
- 17) väärtustab leppimise, vabandust palumise ja vabandamise tähtsust inimsuhetes.

Õppesisu

Mis on õige ja mis vale? Mis on tõde ja vale? Tervitus ja hüvastijätt, palun, tänan. „Teie“ või „sina“? Kooli kodukord. Käitumine erinevates olukordades (üldkogunemisel, aktusel, kaupluses, teatris, kirikus, kalmistul, ühistranspordis jm). Lauakombed. Vastutus oma tegude ja käitumise ees - mida see praktikas tähendab? Vabandamine.

2.2.2 Mina ja teised (10-11 tundi)

2.2.2.1 Minu ja teiste võimed ning vajadused

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) nimetab inimese eluks olulisi vajadusi ja võrdleb enda vajadusi teiste omadega;

Õppesisu

Füüsilised, sotsiaalsed ja vaimsed võimed ja vajadused. Nõrkused ja tugevused. Konkurents vs koostöö.

2.2.2.2 Sõprus ja abivalmidus

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab omadusi, mis peavad olema heal sõbral, ning hindab ennast nende omaduste järgi;
- 2) väärtustab leppimise, vabandust palumise ja vabandamise tähtsust inimsuhetes.

Õppesisu

Lohutamine ja abistamine, tülitsemine ja leppimine, andeks palumine ja andmine.

2.2.2.3 Hoolivus, turvalisus ja tähelepanelikkus

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) nimetab ja kirjeldab inimeste erinevaid tundeid ning toob näiteid olukordadest, kus need tekivad, ja leiab erinevaid viise nendega toimetulekuks;
- 2) väärtustab üksteise eest hoolitsemist ja üksteise abistamist.

Õppesisu

Tunnete väljendamine teisi arvestades (rõõm, mure jm). Kaasinimestega tähelepanelik käitumine (vanemad, vanavanemad jt).

2.2.2.4 Suhtumine erinevustesse

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) nimetab, mille poolest ta sarnaneb teistega ja erineb teistest;
- 2) ei halvusta teiste huvisid ja seisukohti.

Õppesisu

Oma arvamustest ja huvidest erinevate huvide ja arvamustega arvestamine. Erivajadusega inimesed. Sallivus.

2.2.3 Oma elu kavandamine ja majandamine (13-15 tundi)

2.2.3.1 Oma tegevuste kavandamine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) oskab sõnastada mõnda reaalselt eesmärki ja tegevusi, mida selleks teha on vaja;
- 2) oskab koostada oma päevakava;
- 3) teab tegureid, mis soodustavad või takistavad õppimist.

Õppesisu

Aeg. Aja plaanimine. Eesmärgid, tegevused, päevik, kalender. Oma tegevuse kavandamine. Aktiivne ja puhkeaeg. Õppetöö kavandamine. Täpsus, lubadused, vastutus ja ausus.

2.2.3.2 Asjade omamine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) selgitab asjade väärtust;
- 2) oskab eristada oma ja võõrast asja ning mõistab, et võõrast asja ei tohi loata võtta;
- 3) väärtustab ausust asjade jagamisel.

Õppesisu

Minu asjad, teiste asjad, meie asja. Asja väärtus ja hind. Asjade väärtus teiste väärtuste seas. Omaniku vastutus.

2.2.3.3 Perekond, koos majandamine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) väärtustab üksteise abistamist ja arvestamist peres;
- 2) teab oma kohustusi peres ning pereliikmete erinevaid rolle kodus ja tööl;
- 3) kirjeldab ja eristab võimalusi, kuidas abistada pereliikmeid kodustes töodes;
- 4) teab, et raha eest saab osta asju ja teenuseid ning et raha teenitakse tööga;
- 5) kirjeldab, mis vajadusi tuleb arvestada taskuraha kulutades ja säästes.

Õppesisu

Vajadused ja soovid, kohustused ja vastutus perekonnas. Sõltuvus paljudest teenustest, firmadest. Ametid, ettevõtted, teenused. Ostmine, töötamine, teenindamine, müümine. Raha omamine ja säästmine.

2.2.3.4 Meeskonnatöö

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) märkab ning arvestab erinevaid huve ja võimalusi ning on valmis koostööks;
- 2) teab meeskonnaliikmete erinevaid rolle;
- 3) teab meeskonnatöö peamisi etappe.

Õppesisu

2.3 **Õpitulemused ja õppesisu 3. klassis**

2.3.1 **Viisakas ja kohane käitumine (10-11 tundi)**

2.3.1.1 *Viisaka ja kohase käitumise põhivara ja selle praktiline harjutamine erinevates olukordades, sündmustel.*

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) eristab enda head ja halba käitumist, kirjeldab oma käitumise tagajärgi ning annab neile hinnangu;
- 2) nimetab üldtunnustatud käitumisreegleid ja põhjendab nende vajalikkust;
- 3) mõistab viisaka käitumise vajalikkust;
- 4) oskab pöörduda ja ennast esitleda;
- 5) austab vanemat;
- 6) ei tee midagi, kui ei tea mida teha;
- 7) ei püüa teha mitut asja korraga;
- 8) ei vali viisaka käitumise adressaati;
- 9) ei ütle kunagi teistele halvasti;
- 10) ütleb alati „palun“ ja „tänan“
- 11) teab, kes ja millal tervitab esimesena;
- 12) tervitades täiskasvanut tõuseb püsti, vaatab silma ja naeratab;
- 13) hüvastijättes tõuseb püsti, vaatab silma, naeratab ja tänab;
- 14) mõistab, et on oluline oma eksimust tunnistada; oskab paluda vabandust; mõistab, et andestada on oluline;
- 15) oskab käituda söögilauas;
- 16) oskab lauda katta lihtsate söögikordade korral;
- 17) riietub koolis argipäeval korrekselt ja kooli pidulikel sündmustel vastavalt;
- 18) väärtustab leppimise, vabandust palumise ja vabandamise tähtsust inimsuhetes.

Õppesisu

Mis on õige ja mis vale? Mis on tõde ja vale? Tervitus ja hüvastijätt, palun, tänan. „Teie“ või „sina“? Kooli kodukord. Käitumine erinevates olukordades (üldkogunemistel, aktusel, kaupluses, teatris, kirikus, kalmistul, ühistranspordis jm). Lauakombed. Vastutus oma tegude ja käitumise ees - mida see praktikas tähendab? Vabandamine.

2.3.2 **Mina ja teised (10-11 tundi)**

2.3.2.1 *Iga inimese ainulaadsus. Julgus jääda iseendaks.*

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab ja väärtustab igaühe individuaalsust seoses välimuse, huvide ja tugevusega, õigust olla erinev;
- 2) toob näiteid, mille poolest on tema eriline; tunneb ära oma peamised tunded ning väljendab neid nii sõnaliselt kui ka loomingu kaudu;
- 3) selgitab endasse positiivse suhtumise tähtsust;

Õppesisu

Väärtused ja väärikus, eneseväärikus, enesekindlus.

2.3.2.2 Üksteisemõistmine ja lugupidamine.

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab, kuidas oma tervise eest hoolt kanda;
- 2) kirjeldab oma sõnadega, mida tähendavad vastutustundlikkus ja südametunnistus;
- 3) selgitab oma sõnadega, mis on ausus, õiglus, kohusetunne, vastutustunne, sõnapidamine, usaldus, tänulikkus, andekspalumine ja andeksandmine, tuues näiteid oma elust;

Õppesisu

Kohusetunne. Vastutustunne. Lubadused ja nende täitmine. Usaldus ja usaldusväärsus. Austus ja aupaklikkus.

Tänulikkus ja virisemine. Rõõm ja mure. Rikkus ja vaesus.

2.3.2.3 Reeglite ja seaduste mõte ning tähtsus.

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab, mis on põhiseadus ja teised seadused, miks tuleb seadusi täita; teab, mis on lapse õigused ja vastutus;
- 2) teab, et inimeste õigustega kaasnevad kohustused;
- 3) nimetab enda õigusi ja kohustusi;

Õppesisu

Mõisted: põhiseadus, õigus, õiglus, seaduse kaitse, inimõigused, pärimisõigus, reeglid. Lastekaitseseadus. Laste õigused ja kohustused. Haridusseadus. Põhikooli-ja gümnaasiumiseadus.

2.3.3 Oma elu kavandamine ja majandamine (13-15 tundi)

2.3.3.1 Oma tegevuste kavandamine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) selgitab enda õppimise eesmärgid ning toob näiteid, kuidas õppimine aitab igapäevaelus paremini hakkama saada;
- 2) oskab seada nädala ja päeva eesmärgi ja koostada oma päevakava;
- 3) kirjeldab oma tegevuse plaanimist nädalas, väärtustades vastutust;

Õppesisu

Aeg. Aja plaanimine. Eesmärgid, tegevused, päevik, kalender. Oma tegevuse kavandamine. Aktiivne ja puhkeaeg. Õppetöö kavandamine. Täpsus, lubadused, vastutus ja ausus.

2.3.3.2 Töö, teenused ja kaubad

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) iseloomustab, milliseid isiksuse omadusi, teadmisi ja oskusi eeldavad erinevad elukutsed ja ametid;
- 2) selgitab erinevate elukutsete vajalikkust ühiskonnale;
- 3) oskab tarbijana märgata ja mõista tooteinfot ning tunneb tarbija õigusi.

Õppesisu

Elukutsed, töötasu. Koos teistega töötamine, projektipõhine töö. Teenuste ja kaupade tarbimine, tooteinfo, tarbijakaitse ja õigused.

2.3.3.3 Raha, valuuta

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) oskab väljaminekuid planeerida ning sellest plaanist raha kasutamisel kinni pidada;

- 2) ei räägi oma rahast ning ei laena seda kellelegi ilma vanemate loata;
- 3) säästab raha oma võimaluste piires;
- 4) teab, milleks on pangad vajalikud;
- 5) teab, mis on sularaha ja pangaarve ning kuidas toimub teenuste ja kaupade eest tasumine;
- 6) teab, mis on valuuta ja oskab nimetada peamisi valuutasid ning nende orienteeruvat väärtust eurodes.

Õppesisu

Kulutuste planeerimine ning raha kasutamine, laenamine, säästmine, pank.

2.3.3.4 *Majandamine perekonnas*

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teeb vahet vajadustel, soovidel ja võimalustel;
- 2) teab, kuidas raha teenitakse ja millest koosneb pere eelarve;
- 3) oskab kulutusi tähtsuse järjekorda seada, koostada eelarvet oma taskuraha piires;

Õppesisu

Eelarve, pere eelarve

2.3.3.5 *Meeskonnatöö*

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) märkab ning arvestab erinevaid huve ja võimalusi ning on valmis koostööks ja kokkulepeteks, oskab otsida ja pakkuda abi probleemide lahendamisel;
- 2) mõistab projektitöö tähendust;
- 3) tunneb meeskonnaliikmete erinevate rollide tegevusi;
- 4) teab meeskonnatöö etappe;
- 5) osaleb aktiivselt projekti-ideede genereerimisel.

Õppesisu

Rühmas õppimine; Projektöpe

2.4 **Õpitulemused ja õppesisu 4. klassis**

2.4.1 **Viisakas ja kohane käitumine (10-11 tundi)**

2.4.1.1 *Viisaka ja kohase käitumise põhivara ja selle praktiline harjutamine erinevates olukordades, sündmustel.*

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) eristab enda head ja halba käitumist, kirjeldab oma käitumise tagajärgi ning annab neile hinnangu;
- 2) nimetab üldtunnustatud käitumisreegleid ja põhjendab nende vajalikkust;
- 3) mõistab viisaka käitumise vajalikkust;
- 4) oskab pöörduda ja ennast esitleda;
- 5) austab vanemat;
- 6) ei tee midagi, kui ei tea mida teha;
- 7) ei püüa teha mitut asja korraga;
- 8) ei vali viisaka käitumise adressaati;
- 9) ei ütle kunagi teistele halvasti;

- 10) ütleb alati „palun“ ja „tänan“;
- 11) teab, kes ja millal tervitab esimesena;
- 12) tervitades täiskasvanut tõuseb püsti, vaatab silma ja naeratab;
- 13) hüvastijättes tõuseb püsti, vaatab silma, naeratab ja tänab;
- 14) teab, kuidas tervitatakse noogutamisel ja kummardamisel;
- 15) teab, kuidas toimub püstitõusmine tervitamisel, teab kuidas tervitada kättpidi;
- 16) käitub söögilauas kombekalt;
- 17) oskab lauda katta lihtsate söögikordade ja tuntumate tähtpäevade (nt sünnipäevad, jõulud jms) korral;
- 18) riietub koolis argipäeval korrektselt ja kooli pidulikel sündmustel vastavalt;
- 19) mõistab, et on oluline oma eksimust tunnistada; oskab paluda vabandust; mõistab, et andestada on oluline;
- 20) väärtustab leppimise, vabandust palumise ja vabandamise tähtsust inimsuhetes.

Õppesisu

Mis on õige ja mis vale? Mis on tõde ja vale? Tervitus ja hüvastijätt, palun, tänan. „Teie“ või „sina“? Kooli kodukord. Käitumine erinevates olukordades (üldkogunemistel, aktusel, kaupluses, teatris, kirikus, kalmistul, ühistranspordis jm). Lauakombed. Vastutus oma tegude ja käitumise ees - mida see praktikas tähendab? Vabandamine.

2.4.2 Mina ja teised (10-11 tundi)

2.4.2.1 Enesekontroll

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) mõistab enesekontrolli olemust ning demonstreerib õpituatsioonis oma käitumise kontrolli;

Õppesisu

Emotsioonid, käitumine. Reaktsioon välisele stimulele. Eesmärgipärane käitumine. Enesekontrolli treenimine. Enesekontroll, energia ja puhkamine.

2.4.2.2 Verbaalne ja mitteverbaalne suhtlemine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab erinevaid mitteverbaalseid suhtlusvahendeid ning nende mõju verbaalsele suhtlemisele;
- 2) demonstreerib õpituatsioonis aktiivse kuulamise jt tõhusa suhtlemise võtteid;
- 3) mõistab eneseavamise mõju suhtlemisele ning demonstreerib õpituatsioonis, kuidas oma tundeid empaatiliselt ja suhteid tugevdavalt väljendada;

Õppesisu

Loomulik keel. Häälsused. Intonatsioon. Positiivsed ja negatiivsed sõnad. Kehakeel: liigutused, näoilmed, pilkkontakt, žestid, kehahoiak, hingamine, inimeste ruumiline paigutus, puudutused. Patsutamine, paitus, kallistus. Välimus, vanus, sugu, riietus.

2.4.2.3 Ei ütlemine ennast ja teisi kahjustava käitumise puhul

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab olukordi ja toob näiteid, kuidas keelduda või hoiduda tegevusest, mis ohustab tervist;
- 2) demonstreerib õpituatsioonis, kuidas keelduda ennastkahjustavast tegevusest;
- 3) demonstreerib õpituatsioonis, kuidas kasutada tõhusaid enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi tubaka, alkoholi ning teiste uimastitega seotud olukordades: emotsioonidega toimetulek, enesetunnetus, kriitiline mõtlemine, probleemide lahendamine ja suhtlusoskus.

Õppesisu

Kaaslaste mõju ja surve. Julgus. Enesekindlus. Ettenägelikkus. Tagajärg. Oma seisukoha selge väljendamine.

2.4.2.4 Sallivus enda ja teiste vastu

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) aktseptib oma kehalisi muutusi;
- 2) teab, et murdeiga on varieeruv ning igaühel on oma arengutempo;
- 3) teab, mille poolest sarnanevad ja eristuvad erinevad sugupooled;
- 4) teab suguküpsuse tunnuseid ja esmaste sugutunnuste seost soojätkamisega;
- 5) demonstreerib õpituatsioonis oskust näha olukorda teise isiku vaatenurgast ning väärtustab empaatilist suhtlemist;
- 6) mõistab isiku iseärasusi, teadvustab soolisi erinevusi ja inimeste erivajadusi;
- 7) kirjeldab näiteid tuues, kuidas erinevad inimeste uskumused, arvamused ja soovid;
- 8) teadvustab eelarvamuste mõju suhtlemisele ja toob näiteid eelarvamuste mõju kohta igapäevasuhtluses;
- 9) mõistab inimeste iseärasusi ning teab, et inimesed erinevad rahvuse, soo, vaimse ja füüsilise suutlikkuse ning vaadete ja usutunnistuste poolest; on salliv erinevuste suhtes ja valmis koostööks;
- 10) teab Eestis elavate rahvuste tavasid ja kombeid ning austab neid.

Õppesisu

Erinevuste ja mitmekesisuse väärtustamine. Soolised erinevused. Religioossed erinevused. Müüdid, uskumused, religioon. Hinduism, judaism, budism, kristlus, islam.

2.4.3 Oma elu kavandamine ja majandamine (13-15 tundi)

2.4.3.1 Oma tegevuste kavandamine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) selgitab enda õppimise eesmärgid ning toob näiteid, kuidas õppimine aitab igapäevaelus paremini hakkama saada;
- 2) kirjeldab mõnda pikemaajalist eesmärki ja tegevusi, kuidas selleni jõuda;
- 3) oskab seada nädala ja päeva eesmärgid ning koostada oma päeva- ja nädalakava;
- 4) analüüsib oma nädala tegevusi, lubadusi, vastutust, teeb nädalast kokkuvõtte olles enda vastu aus.

Õppesisu

Aeg. Aja plaanimine. Eesmärgid, tegevused, päevik, kalender. Oma tegevuse kavandamine. Aktiivne ja puhkeaeg. Õppetöö kavandamine. Täpsus, lubadused, vastutus ja ausus.

2.4.3.2 Riik, valitsus, riigimaksud, riigi korraldatavad teenused

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) toob näiteid ühiskonna toimimiseks ja arenguks vajalikest elukutsetest ja ettevõtetest ning väärtustab töötamist kui peamist elatusallikat, tunneb oma õigusi ja vastutust omanikuna ja tarbijana ning mõistab, miks erinevais ametis töötamisel eeldatakse erinevaid teadmisi, oskusi ja isiksuseomadusi;
- 2) kirjeldab tänapäeva turumajanduse põhimõtteid ning ettevõtluse ja riigi rolli majanduses;
- 3) selgitab maksustamise eesmärgid.

Õppesisu

Riigi majandamine, eelarve. Maksud. Kõikidele inimestele teenuste tagamine. Trahvid, lõivud.

2.4.3.3 *Eraettevõtlus*

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) mõistab ettevõtlust elatise teenimise ja eneseteostuse võimalusena;
- 2) selgitab, mis vahe on tootel ja teenusel;
- 3) selgitab nõudluse ja pakkumise mõju hinna kujunemisele.

Õppesisu

Ettevõtja, firma, töötaja. Toode, teenus, hind. Turumajandus ehk vaba ettevõtluse süsteem - nõudlus, pakkumine, turuhind. Reklaam ja selle levitamine.

2.4.3.4 *Meeskonnatöö*

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) märkab ning arvestab erinevaid huve ja võimalusi ning on valmis koostööks ja kokkulepeteks, oskab otsida ja pakkuda abi probleemide lahendamisel;
- 2) mõistab projektitöö tähendust;
- 3) teab, millised meeskonnaliikmete rollid talle paremini sobivad;
- 4) teab meeskonnatöö etappe;
- 5) osaleb aktiivselt projekti-ideede genereerimisel ja projekti kavandamisel;
- 6) osaleb projekti tegevustes;
- 7) osaleb projekti lõpparuande ja esitluse koostamisel;
- 8) oskab anda hinnangut projekti tulemustele.

Õppesisu

Rühmas õppimine; Projektöpe

2.5 ***Õpitulemused ja õppesisu 5. klassis***

2.5.1 **Viisakas ja kohane käitumine (10-11 tundi)**

2.5.1.1 *Viisaka ja kohase käitumise põhivara ja selle praktiline harjutamine erinevates olukordades, sündmustel.*

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) eristab enda head ja halba käitumist, kirjeldab oma käitumise tagajärgi ning annab neile hinnangu;
- 2) nimetab üldtunnustatud käitumisreegleid ja põhjendab nende vajalikkust;
- 3) mõistab viisaka käitumise vajalikkust;
- 4) oskab pöörduda ja ennast esitleda;
- 5) austab vanemat;
- 6) ei tee midagi, kui ei tea mida teha;
- 7) ei püüa teha mitut asja korraga;
- 8) ei vali viisaka käitumise adressaati;
- 9) ei ütle kunagi teistele halvasti;
- 10) ütleb alati „palun“ ja „tänan“
- 11) teab, kes ja millal tervitab esimesena;
- 12) tervitades täiskasvanut tõuseb püsti, vaatab silma ja naeratab;
- 13) hüvastijättes tõuseb püsti, vaatab silma, naeratab ja tänab;

- 14) teab, kuidas tervitada peakattega, teab, kuidas vastu ja kaasa tervitada, Teab, kuidas toimub püstitõusmine tervitamisel; teab kuidas tervitada kättpidi;
- 15) mõistab, et on oluline oma eksimust tunnistada; oskab paluda vabandust; mõistab, et andestada on oluline;
- 16) käitub söögilauas kombekalt, oskab juhtida taktitundeliselt tähelepanu ebakohasele käitumisele;
- 17) oskab lauda katta lihtsate söögikordade ja tuntumate tähtpäevade (nt sünnipäevad, jõulud jms) korral;
- 18) riietub koolis argipäeval korrektselt ja kooli pidulikel sündmustel vastavalt;
- 19) väärtustab leppimise, vabandust palumise ja vabandamise tähtsust inimsuhetes.

Õppesisu

Mis on õige ja mis vale? Mis on tõde ja vale? Tervitus ja hüvastijätt, palun, tänan. „Teie“ või „sina“? Kooli kodukord. Käitumine erinevates olukordades (üldkogunemistel, aktusel, kaupluses, teatris, kirikus, kalmistul, ühistranspordis jm). Lauakombed. Vastutus oma tegude ja käitumise ees - mida see praktikas tähendab? Vabandamine.

2.5.2 Mina ja teised (10-11 tundi)

2.5.2.1 Autoriteetid, eeskujud, iidolid

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab kaaslaste mõju ja survet otsustele, mõistab otsuste tagajärgi;
- 2) oskab nimetada ja põhjendada oma eeskujusid;
- 3) oskab nimetada enda juures omadusi, millega ta võiks olla teistele eeskujuks;

Õppesisu

2.5.2.2 Iseendaks jäämise raskused.

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) analüüsib enda iseloomujooni ja -omadusi, väärtustades endas positiivset;
- 2) mõistab enesehinnangut mõjutavaid tegureid ja enesehinnangu kujunemist;
- 3) teab, et ei ütlemine on oma õiguste eest seismine, ning demonstreerib õpituatsioonis kehtestava käitumise võtteid.

Õppesisu

Teiste arvamus ja enesehinnang. Eneseväärikus, julgus, enesusk.

2.5.2.3 Probleemid, konfliktid ja nende lahendamine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab probleemide erinevaid lahendusviise ja oskab neid õpituatsioonis kasutada;
- 2) kirjeldab erinevate lahendusviiside puudusi ja eeliseid ning mõistab nende tagajärgi;
- 3) selgitab ja kirjeldab eri situatsioonidesse sobiva parima käitumisviisi valikut;
- 4) selgitab konflikti häid ja halbu külgi ning aktseptib konflikte kui osa elust;
- 5) teab konfliktide lahendamise tõhusaid viise ja demonstreerib neid õpituatsioonis.

Õppesisu

Otsustamine ja probleemide lahendamine. Erinevate käitumisviiside leidmine probleeme lahendades. Tagajärgede arvestamine probleemilahenduses. Vastutus otsustamisel. Konfliktide olemus ja põhjused. Tõhusad ja mittetõhusad konfliktide lahendamise teed.

2.5.2.4 Sõna jõud

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) on teadlik sõnade mõjust teisele inimesele;
- 2) oskab olla rääkimisel ettenägelik, enne mõtleb, siis ütleb;
- 3) ei tee nalja kellegi teise vääriskuse arvel;
- 4) julgeb teha ausat ja konstruktiivset kriitikat;
- 5) oskab koos kriitikaga öelda ka midagi julgustavat ja ülesehitavat;
- 6) hinnangu kujundamiseks, kogub eelnevalt selleks piisavalt informatsiooni.

Õppesisu

Töötused, sõnapidamine. Hinnangute andmine. Ausus, silmakirjalikkus, valetamine. Kus lõpeb nali ja algab kius?

2.5.3 Oma elu kavandamine ja majandamine (13-15 tundi)

2.5.3.1 Oma majandustegevuste kavandamine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) selgitab enda õppimise eesmärgid ning toob näiteid, kuidas õppimine aitab temal igapäevaelus paremini hakkama saada ja oma tulevikku kujundada;
- 2) tunneb erineva haridusega inimeste võimalusi tööturul; teab, mida tähendab olla omanik, ettevõtja, tööandja, töövõtja, töötu;
- 3) kirjeldab oma tähtsat pikemaajalist eesmärki ja tegevusi, kuidas selleni jõuda;
- 4) oskab seada nädala ja päeva eesmärgi ning koostada oma päeva- ja nädalakava;
- 5) analüüsib oma nädala tegevusi, lubadusi, vastutust, teeb nädalast kokkuvõtte olles enda vastu aus.

Õppesisu

Eesmärgid, tegevused, plaan.

2.5.3.2 Äriidee ja äriplaan. Algkapital, investeerimine.

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) mõistab, et ettevõtlikkus ja kasumisoov innustavad tegelema ettevõtlusega ja võtma ärisriske;
- 2) soovib osaleda minifirma/õpilasfirma loomisel;
- 3) pakub välja erinevaid ideid õpilasfirma tegutsemiseks;
- 4) oskab koostada lihtsustatud äriplaani.

Õppesisu

Tarbija vajadused: Mida? Kellele? Kuidas? Ettevõtja, ettevõtte. Ettevõtlusvormid Eestis, Õpilasfirma ja minifirma.

2.5.3.3 Meeskonntöö: Õpilasfirma projektid

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) rakendab lihtsamaid müügivõtteid ja reklaamib oma tooteid või teenuseid minifirmas;
- 2) teab reklaamiseadusest tulenevaid piiranguid reklaamile;
- 3) teab ressursside, tööjõu, kapitali ja loodusvarade vajalikkust ettevõtte tegutsemisel;
- 4) mõistab, et ressursside nappuse tõttu pole võimalik saada kõiki kaupu ja teenuseid, mistõttu tuleb teha valikuid;
- 5) arvutab töötaja palka ja ettevõtte palgakulusid;
- 6) oskab koostada kassapõhist raamatupidamist ja lihtsat kasumiaruannet.

Õppesisu

Õppesisu

Rühmas õppimine. Projektõpe. Ressursid, eraomand, konkurents. Tulud, kulud, maksud, kasum, kahjum, eelarve. Tootmine, turundus, tööjõud, kvaliteet ja omahind. Juhtimine ja tööjaotus, Meeskonna motiveerimine, kontrollimine, vastutamine. Projektitöö. Ajakasutus. Ärietika.

2.6 Õpitulemused ja õppesisu 7. klassis

2.6.1 Viisakas ja kohane käitumine (10-11 tundi)

2.6.1.1 Viisaka ja kohase käitumise põhivara ja selle praktiline harjutamine erinevates olukordades, sündmustel.

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) eristab enda head ja halba käitumist, kirjeldab oma käitumise tagajärgi ning annab neile hinnangu;
- 2) nimetab üldtunnustatud käitumisreegleid ja põhjendab nende vajalikkust;
- 3) mõistab viisaka käitumise vajalikkust;
- 4) oskab pöörduda ja ennast esitleda;
- 5) austab vanemat;
- 6) ei tee midagi, kui ei tea mida teha;
- 7) ei püüa teha mitut asja korraga;
- 8) ei vali viisaka käitumise adressaati;
- 9) ei ütle kunagi teistele halvasti;
- 10) ütleb alati „palun“ ja „tänan“
- 11) teab, kes ja millal tervitab esimesena;
- 12) tervitades täiskasvanut tõuseb püsti, vaatab silma ja naeratab;
- 13) hüvastijättes tõuseb püsti, vaatab silma, naeratab ja tänab;
- 14) teab, kuidas tervitada peakattega, teab, kuidas vastu ja kaasa tervitada, Teab, kuidas toimub püstitõusmine tervitamisel; teab kuidas tervitada kättpidi;
- 15) mõistab, et on oluline oma eksimust tunnistada; oskab paluda vabandust; mõistab, et andestada on oluline;
- 16) käitub söögilauas kombekalt, oskab juhtida taktitundeliselt tähelepanu ebakohasele käitumisele;
- 17) oskab lauda katta lihtsate söögikordade ja tuntumate tähtpäevade (nt sünnipäevad, jõulud jms) korral;
- 18) riietub koolis argipäeval korrektselt ja kooli pidulikel sündmustel vastavalt;
- 19) väärtustab leppimise, vabandust palumise ja vabandamise tähtsust inimsuhetes.

Õppesisu

Mis on õige ja mis vale? Mis on tõde ja vale? Tervitus ja hüvastijätt, palun, tänan. „Teie“ või „sina“? Kooli kodukord. Käitumine erinevates olukordades (üldkogunemistel, aktusel, kaupluses, teatris, kirikus, kalmistul, ühistranspordis jm). Lauakombed. Vastutus oma tegude ja käitumise ees - mida see praktikas tähendab? Vabandamine.

2.6.2 Mina ja teised (10-11 tundi)

2.6.2.1 Kes ma olen?

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) selgitab, mis on enesemääratlemise oskus ja enesehinnang;
- 2) oskab määratleda oma iseloomujooni, huve, võimeid ja väärtusi;

Õppesisu

Eneseanalüüs: oma iseloomujoonte, huvide, võimete ja väärtuste määramine; tugevused ja nõrkused.

Oma

mõtete ja tunnete sõnastamine. Positiivne mõtlemine ja lahendustele orienteeritus. Ohutu käitumine ja tervislik eluviis. Enesehinnang.

2.6.2.2 Erinevad rühmad ja rollid.

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) arutleb enda kuuluvuse üle erinevatesse rühmadesse;
- 2) oskab välja tuua erinevate rühmade olulisemaid, rühma identiteeti määravaid norme ja reegleid;
- 3) kirjeldab rühma kuuluvuse positiivseid ja negatiivseid külgi enda kogemuse näitel;
- 4) demonstreerib õpituatsioonis toimetulekut rühma survega;
- 5) arutleb enda sõltumatuse ja autoriteedist sõltuvuse üle.

Õppesisu

Rühma kuulumine. Identiteet. Rollid ja reeglid rühmas. Rühma surve, autoriteet ja sõltumatus.

Konfliktide

vältimine ja lahendamine. 2.6.3 Oma elu kavandamine ja majandamine (13-15 tundi)

2.6.3.1 Klassi või kooliürituse projekti koostamine ja läbiviimine.

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) osaleb projektimeeskonna töös ja viib läbi projektitegevusi kindlas rollis.

Õppesisu

Rühmas õppimine. Projekti-ideede genereerimine ja meeskondade moodustamine. Projekti kavandamine:

eesmärgid, väljundid, tegevused, verstapostid, rollid, ressursid. Projekti rühmatöökeskkonna sisseseadmine.

Projekti tegevused. Vahekokkuvõtete tegemine. Projekti lõpetamine. Esitlus või aruanne, tulemuste levitamine.

2.7 Õpitulemused ja õppesisu 9. klassis

2.7.1 Viisakas ja kohane käitumine (10-11 tundi)

2.7.1.1 Viisaka ja kohase käitumise põhivara ja selle praktiline harjutamine erinevates olukordades, sündmustel.

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) eristab enda head ja halba käitumist, kirjeldab oma käitumise tagajärgi ning annab neile hinnangu;
- 2) nimetab üldtunnustatud käitumisreegleid ja põhjendab nende vajalikkust;
- 3) mõistab viisaka käitumise vajalikkust;
- 4) oskab pöörduda ja ennast esitleda;
- 5) austab vanemat;
- 6) ei tee midagi, kui ei tea mida teha;
- 7) ei püüa teha mitut asja korraga;
- 8) ei vali viisaka käitumise adressaati;
- 9) ei ütle kunagi teistele halvasti;
- 10) ütleb alati „palun“ ja „tänan“;
- 11) teab, kes ja millal tervitab esimesena;
- 12) tervitades täiskasvanut tõuseb püsti, vaatab silma ja naeratab;
- 13) hüvastijättes tõuseb püsti, vaatab silma, naeratab ja tänab;
- 14) teab, kuidas tervitada peakattega, teab, kuidas vastu ja kaasa tervitada,
- 15) teab, kuidas toimub püstitõusmine tervitamisel; teab kuidas tervitada kättpidi;
- 16) mõistab, et on oluline oma eksimust tunnustada; oskab paluda vabandust; mõistab, et andestada on oluline;
- 17) käitub söögilauas kombekalt, oskab juhtida taktitundeliselt tähelepanu ebakohasele käitumisele;
- 18) riietub koolis argipäeval korrektselt ja kooli pidulikel sündmustel vastavalt;
- 19) väärtustab leppimise, vabandust palumise ja vabandamise tähtsust inimsuhetes.

Õppesisu

Mis on õige ja mis vale? Mis on tõde ja vale? Tervitus ja hüvastijätt, palun, tänan. „Teie“ või „sina“?
Kooli

kodukord. Käitumine erinevates olukordades (üldkogunemistel, aktusel, kaupluses, teatris, kirikus, kalmistul, ühistranspordis jm). Vastutus oma tegude ja käitumise ees - mida see praktikas tähendab?
Vabandamine.

2.7.2 Mina ja teised (10-11 tundi)

2.7.2.1 Areng ja kasvamine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) arutleb, mis on mõjutanud tema kasvamist ja arengut;
- 2) toob näiteid oma võimaluste kohta ise oma eluteed kujundada;
- 3) mõistab enda vastutust eluteed kujundades.

Õppesisu

Minu arengut ja kasvamist mõjutavad tegurid. Mina oma elutee kujundajana. Vastutus seoses valikutega.

2.7.2.2 Enesekohased ja sotsiaalsed oskused

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) demonstreerib õpituatsioonis, kuidas kasutada sotsiaalseid oskusi kriitilistes olukordades;
- 2) kasutab erinevaid võimalusi ohuolukordade ärahoidmiseks.

Õppesisu

Emotsioonidega toimetulek. Enesetunnetamine. Sotsiaalsed oskused: kriitiline mõtlemine, probleemide lahendamine, suhtlusoskus, ei ütlemine, kehtestav käitumine.

2.7.3 Oma elu kavandamine ja majandamine (13-15 tundi)

2.7.3.1 Loovus ja innovatsioon

Õpitulemused

Õpilane pakub probleemidele enda loovaid lahendusi.

Õppesisu

Unistused, visioonid, loovad ideed. Reeglid ja vabadus. „Kastist välja“ mõtlemine.

2.7.3.2 Praktiline töö

Õpitulemused

Õpilane teab, kuidas teostada äriideed.

Õppesisu

Toote või äriidee esitlus potentsiaalsete investorite kaasamiseks - müügiväidete koostamine, „Lifti“ kõne, turundus, toote või teenuse omahind ja müügihind, investeeringud ja kasum.